

Vak 151

49

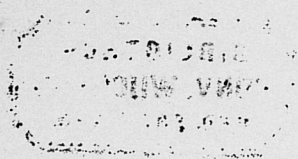

Caen L.

R O L D U C.

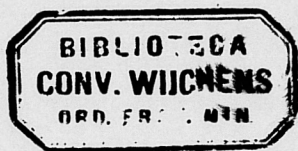

ROLDUC.

DRAMATISCH GEDICHT

IN DRIE BEDRIJVEN,

DOOR

A. H. M. RUYTEN.

KERKRADE,
N. ALBERTS.

INHOUD.

De oudste annalist van Rolduc, die omstreeks het midden der 12^e eeuw schreef, verhaalt als volgt de stichting der abdij:

Er leefde in Vlaanderens vruchtbare vlakte, aan den oever der Schelde, een man van adellijken bloede, een priester, geheeten Ailbertus. Menigwerven had hij in nachtgezichten een bekoorlijk oord aanschouwd, waar God wilde dat te Zijner eere een Huis gebouwd wierd. Zonder aarzelen verdeelde de heilige priester zijne goederen onder de armen en begaf zich, door zijne twee broeders vergezeld, op reis, om het door God zelf verkoren plekje te zoeken. Op het gebied der graven van Saffenberg gekomen, verkreeg hij van graaf Adelbert van Saffenberg verlof, zijn uitgestrekte goederen te doorzoeken. Aanstonds begon de ijverige dienaar Gods de dichte wouden op berg en in dal te doorkruisen en vond eindelijk het in vizioen zoo dikwijls aanschouwde plekje, „planum quoddam est ingressus, cujus faciem recognovit se adhuc in Flandria existens creberimis aspexisse visionibus.” Het was een open grasperk in het woud, van alle kanten door boomen ingesloten. En een weinig voortschrijdende, ter plaatse waar nu de crypta

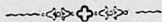
ligt, viel hij op de knieën en met uitgestrekte armen dankte hij God, dat Hij hem de uitverkoren plaats had laten vinden. Zijn twee broeders Thyemo en Walter verklaarden dat zij middelerwijl onder den grond een geluid hoorden als van het geklingel eener schel, „inter hoc quoque tinnitum quasi clangorem campanarum ibidem sub terra resonum se manifeste contestati sunt audivisse fratres ejus Thyemo et Walgerus.”

Dat geschiedde in het jaar O. H 1104, het 47^e der regeering van keizer Hendrik IV, het 13^e der regeering van Otbertus bisschop van Luik.—

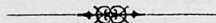
Aangaande de verwoesting van Kerkrade, door graaf Hendrik I van Limburg teekent Ernst (Histoire du Limbourg, II bl. 176) aan:

„L'église du village de Kerkrade, au pays de Rol-duc, fut brûlée par son fait, dans une guerre, qu'il eut apparemment vers ce temps-ci avec Adelbert, comte de Saffenberg et seigneur de ce pays, dont il prétendait s'approprier le tiers. L'issue de ce démêlé n'est point connue.”

Lag het niet voor de hand, het staken der vijandelijkheden aan de bemiddeling van Ailbertus toe te schrijven?

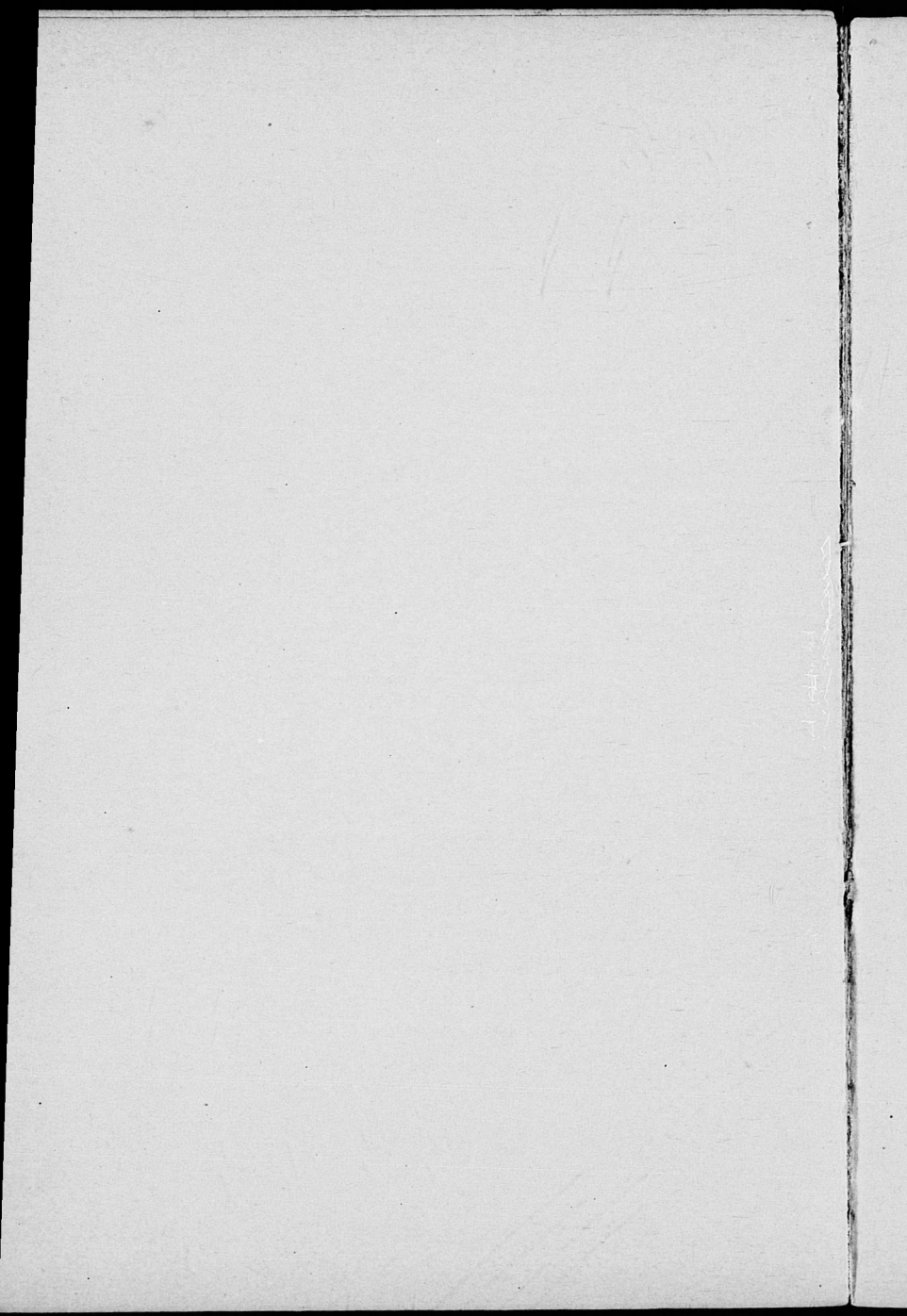

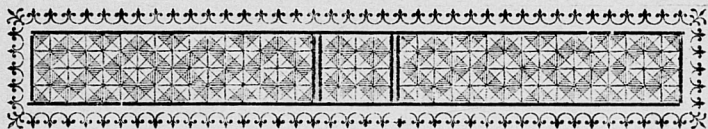
PERSONEN.

Hugo, abt van het klooster te Doornik.
Ailbertus, priester, stichter van Rolduc.
Turpijn, heer van Doornik, zijn broeder.
Abelard, Turpijn's zoon,
Kuno, zijn lijfknecht.
Robert, graaf van Vlaanderen.
Hendrik, graaf van Limburg.
Adelbert, graaf van Saffenberg.
Arnulf,
Diederik, } ridders van **Hendrik**.
Walter,
Thyemo, } broeders van **Ailbertus**.
Aelbrecht,
Dirk, } landlieden.
Conrad,
Freêrik, }
Ridders, krijgsknechten, landlieden.
De bouwmeester en **gezellen**.
Een bode, een herder.

EERSTE BEDRIJF.

Het tooneel stelt een zuilengang voor met uitzicht op den kloostertuin. *Ailbertus* staat sprakeloos opgetogen in de gang en staart in de zonnige lucht. Door den tuin komt *Hugo*, de abt van Doornik, met *Ailbertus'* neef *Abelard*, zoon van Turpijn, heer van Doornik. Hugo bemerkt *Ailbertus* niet.

Eerste Tooneel.

AILBERTUS, HUGO, ABELARD.

Hugo (nadenkend).

Van heengaan naar de verre Morgenlanden
Spreekt heel het Westen.... Onze ridders branden
Van heldenvuur en van verlangen om
Den wuften Sarraceen het heilighdom
Jerusalem en Christus' erf te ontrukken....
Mocht ook mijn voet de heilige plaatsen drukken!...
Neen! ouden slechts en zwakken blijven hier,
En strammen handen wordt het landsbestier
Vertrouwd in donkre, rampspoedvolle tijden....

(Ailbertus wordt opmerkzaam).

Ach! meer dan 't afscheid baart 't vooruitzicht lijden...
Schoon Vlaandren! —

Abelard.

Vader Abt! waarom zoo droef?

O! had reeds mijne jeugd de ridderproef
Doorstaan, ik trok aan mijn Heer Vaders zijde
Voor God en 't Kruis met heel ons volk ten strijde!

Ailbertus.

Zoo toont Turpijns, mijns broeders, edel hart
Zich reeds in u, mijn wakkere Abelard!
God zij gedankt!

Hugo.

Ailbertus! weêr verslonden

In uwe plannen, die mij telkens wonden,
Steeds nieuwe wonden in het harte slaan?....
o Neen, gij blijft, niet waar?

Ailbertus.

Ach! laat mij gaan!

Ik heb zoolang om uwentwil gestreden.
God wil het; Zijne hand geleidt mijn schreden;
Hij vraagt het offer thans van u en mij:
Ik breng het mijne; breng het uwe, gij!

Hugo.

Ailbertus! gansch mij zelf ten offer brengen,
Gij weet het, ook mijn laatsten bloeddrop plengen
Voor God en 't Kruis, het ware mij genot....
Maar thans, — o zie mij aan, een overschot
Van wat ik vroeger was! — maar thans de zorgen,
Die voor de toekomst mij zijn opgeborgen,
Alleen te dragen, zonder u, alleen,
Een grijsaard met één voet in 't graf, o neen!

Ik kan het niet, ik kan het niet.... Erbarmen
Met onze kloosterlingen, met onze armen,
Met dezen, uwe kindren, en met mij....!

Ailbertus (*voor zich*).

Wel valt het offer zwaar, maar 't moet....

Abelard.

Wilt gij,
Heer Oom, nu' mijn Heer Vader naar het Oosten
Vertrekt, ook heen? Wie zal dan Moeder troosten
In hare alleenheid? Nu reeds, als ze denkt
Aan 't afscheid, weent ze heimelijk en schenkt
Slechts de gedachte aan u haar moed.

Ailbertus (*ter zijde*).

o Heere!
Voor U is 't al, mijn God! slechts U ter eere!

(*tot Hugo*).

Ik kan, ik mag niet talmen. Zoo gij wist,
o Vader Abt, hoe 't in mijn boezem gist,
En sterker elken dag: een tegenstreven
En bitter zelfverwijten, pas verdreven,
Steeds wederkeerend met vernieuwde kracht.... —
Ik zag 't vizioen ook weder dezen nacht;
„Wat toeft gij?” klonk de stem mij weêr in de ooren;
„De dagen en de maanden gaan verloren.
„God wil het! Maak u op, Ailbertus! Ga,
„Zoek 't oord, dat gij aanschouwt.... en wedersta
„Des Heeren Wil niet langer....” — O! hoe straalde
De gulden zon op 't heuvelvlak en maalde
De gansche streek in eenen overvloed

Van licht en kleur en meer dan zonnegloed!
 Ik zag 't, en hoorde weder de Englen zingen;
 Want zulk een zang is slechts van hemellingen.
 Hij stroomde door mijn ziel en voerde me op
 Als zwevend naar den gulden heuveltop....
 Het mij gewezen oord, of ik 't herkende?
 Hetzelfde als de eerste maal, waar ik me ook wendde,
 Zoo 't kon nog schooner. Toen de sluier viel,
 Droop onweêrstaanbaar heimwee in mijn ziel....
 Neen, Vader Abt, ik droomde niet, ik waakte;
 Ik knielde vóór mijn legersteê en maakte,
 Nu onherroeplijk, het besluit, den wil
 Van God niet langer te weêrstreven....

(Vóór de kloosterpoort wordt gezongen:)

*Naar het Oosten willen wij caren,
 Naar het Oosten trekken wij heen,
 Om te strijden als christenscharen
 Tegen den woesten Sarraceen!
 Op! God wil het. Op! ten strijde!
 Mannen, gordt de wapens aan!
 Die des Heeren Graf ontwijdde,
 Moet zelf eerloos onder gaan!
 Op! God wil het.*

Hugo.

Stil!

Wat klonk daar?

Abelard.

't Kruislied, Vader Abt.

Hugo.

Zoo blijde,

Als riep het ten tournooi en niet ten strijde?

Ailbertus.

De vreugde is 't loon van elke goede daad.
Wie voor Gods glorie goed en bloed verlaat,
Oogst allereerst genot en zielevrede.
Stond het in mijne macht, ook ik had mede
Het roemrijk kruis mij op de borst gestrikt....
Doch God heeft anders over mij beschikt.

Abelard.

Ziet, mijn Heer Vader komt!

Ailbertus.

Hoe menig strijder

Verdient een kroon als martlaar en belijder!

Hugo.

En Robert, Heer van Vlaandren, aan zijn zij.
Wat eer geschiedt vandaag aan onze abdij!

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, ROBERT VAN VLAANDEREN, TURPIJN VAN DOORNIK.

Turpijn.

Wees, Vader Abt, gegroet en gij, Heer Broeder!

Hugo.

Dat God u steeds tot Leidsman zij en Hoeder,
Hoogeedle Heeren! — Wat uw komst beduidt,

Het kruis op uwe borst geeft ons 't besluit,
Dat gij genomen hebt, genoeg te kennen.

Robert.

Wij zouden onze aloude namen schennen,
Indien wij niet, op 't eerste woord gereed,
Voor God en 't Kruis met duren riddereed
't Gewijde zwaard ons om de lendnen gordden
Om 't Heilig Land van de barbaarsche horden
Te zuiveren, wier goddelooze voet
Den grond ontwijdt, gedrenkt met Christus' bloed.

Ailbertus.

O! schoon is 't doel en christen ridders waardig!....
Waar God het wil, belangloos, offerv aardig,
Gods glorie zoekend meer dan ijden roem,
Zoo strijdt Buljon met Vlaandrens ridderbloem.

Robert.

Dank, Heer Ailbertus, dank! Uw woord geeft vleugelen
Aan onze geestdrift, schier niet meer te teugelen.
De drang van 't volk kan evenmin gestild;
Langs alle wegen galmt de kreet „God wil 't!”

Turpijn.

God wil het! Langer toeven ware schande.
De standaard van het Kruis roept in den lande
En edelman en laat ten krijgstoct saâm.
Te wapen voor de glorie van Gods Naam!

*(Buiten wordt opnieuw het kruis-
lied gezongen. Robert, Turpijn en
Abelard zingen op het tooneel de drie
laatste versregels meê.)*

Ailbertus, broeder-mijn, aan Gods genade
 En u beveel ik kinderen en gade;
 Gij zult in naam van God en van Turpijn
 Met raad en daad hun schuts en helper zijn....
 Beloof het mij!

(Ailbertus staat in gedachten verzonken.)

Hugo.

Ailbertus, hoor de bede

Uws broeders?

(ter zijde) O! als hij hem overreedde!

Abelard.

Trekt Vader weg als Ridder van het Kruis,
 Neem gij, Heer Oom, 't bestuur dan van ons Huis.
 't Is Vaders wensch en Moeders bede tevens;
 O! kom bij ons!....

Ailbertus.

En 't groote doel mijns levens?!....

o God!....

Robert.

Vóór onzen tocht naar 't Heilig Graf
 Wenschte ik en gansch de streek den bisschopsstaf
 Van Kortrijk, Heer Ailbertus, in uw handen.
 Wees in mijn plaats de heer der vlaamsche landen.
 Aan U is 't volk het veiligst toevertrouwd.
 Wees gij de band, die 't liefdrijk samenhoudt,
 En waar verdeeldheid heerscht, opnieuw vereenigt.
 Wees gij de hand, die de afscheidssmartten lenigt,
 De mond, die vrede spreekt! Kasteel en stulp,
 De ridder en de laat vraagt om uw hulp;

O! geef ze, en laat, als wij ter kruisvaart snellen,
De troost, dat gij hier waakt, ons vergezellen ....

Hugo.

Hoor in de stem van 't volk de stem van God!

Ailbertus *(na een oogenblik als ontwakend)*.

De stem des Heeren is ook mij gebod.
Roept ze u ten kruistocht tegen Sarracenen,
Mij noodt, mij roept, mij dwingt zij elders henen.
Ik hoor haar dag en nacht en te elken stond.
O! als ik staar naar gindschen horizont,
Dan jaagt mij 't hart en trilt het in mijn ziele:
„Ailbertus, voort, maak speed!” En als ik kniele
Voor 't Tabernakel en om rust er smEEK,
Dan vind ik geen en vrede. Maand verstreek
Op maand, en 's Heeren wil bleef onveranderd ....
Gij, Ridders, gaat en volgt des Kruises standerd;
Gij vraagt niet naar wie achterblijft, neemt schild
En zwaard, en kent slechts de ééne leus: God wil 't!
't Is goed en welgevallig in Gods oogen.
Begunstige de almachte God uw pogen!
Maar ik dan, ik, schoon in een andren stand,
Ben ik ook niet een werktuig in Zijn hand?
Voert gij te zijner eer den heldendegen,
Wreekt gij zijn heerschappij op vreemde wegen,
Ook ik trek naar het Oosten rustloos voort
Tot ik het me aangewezen heilig oord,
Dat God zich tot een woonplaats koos, aanschouwe,
En ik er Hem een waardge woning bouwe.
Verheerlijking zijns Naams daarginds en hier
Is 't eenig doel van 's Heeren albestier.

Wat riddereer of christendeugd gebiede,
 Wij kennen slechts één wet: Gods Wil geschiede!
 Zoo gij, zoo ik, en zoo wij allen. Nu
 Geef, Vader Abt, mij oorlof, 'k bid het u,
 God wil het!....

Hugo.

Groote God! gee! Gij mij krachten!
 Is 't al vergeefs?.... De hoede des Almachten
 Zij u dan toegewenscht, en zijn genâ
 Zij met u. In Gods naam, Ailbertus, ga!

Ailbertus.

Heb dank!

Turpijn.

Ailbertus, in uw broederzorgen
 Waande ik mijn gade en kinderen geborgen;
 Hoe nu?

Ailbertus.

Die alles ziet en alles leidt,
 God leeft als wakende Voorzienigheid.

Abelard.

Heer Oom, als mijne moeder zit te treuren,
 Wie buiten u vermag haar op te beuren?

Ailbertus.

Uw liefde zal tot troost en steun haar zijn;
 Toon, Abelard, u d' erfzoon van Turpijn!

Robert.

En Kortrijks kerk en open bisschopszetel?

Ailbertus.

Heer Robert, ach vergeef, het waar vermetel
 Van mij, onwaardige. Doch zie, den man,
 Dien laat als ridder slechts vereeren kan,
 Wijl men hem reeds als heilig pleegt te roemen,
 Odo den vromen moogt ge als bisschop noemen.

Robert.

Het zij zoo!.... — Nog één gunst; de pelgrimsschaar
 Wacht vóór de kloosterpoort; o, zegen haar
 En ons!

Hugo.

Ik hoor nog 't volksrumoer daarbuiten;
 Ga, Abelard, en laat de poort ontsluiten.

*(Abelard af. De Abt wandelt in droef
 gepeins door den kloostertuin.)*

Ailbertus.

De strijd heeft eindelijk uit, en vrede daalt
 In 't jagend hart.... Nu langer niet gedraald!
 Wij allen gaan, schoon op verscheiden wegen,
 Het doel van ons bestaan, de glorie, tegen,
 De glorie, die op aardsche paden niet,
 Maar die in God begin en doeleind ziet,
 De glorie Gods, die wij op aard vermeerren
 Om eeuwig eens met haar te triomfeeren.

*(Onder de laatste woorden is het land-
 volk binnengekomen en heeft zich links op
 het voortooneel geschaard).*

Robert.

Ziehier ons volk! Uit de oogen straalt het vuur

Der geestdrift. Zij verlangen naar het uur
Der groote reize, als wenkte ook hen van verre
Gelijk de Wijzen eens de wondre Sterre.

Ailbertus (*voor zich.*)

Ook mij roept zij met wonderbaren glans!....
Ik kom, ik kom.... O! de ure nadert thans,
Zoolang verbeid en vurig afgebeden!....
Heer! Zijt Gij van uw dienaar thans tevreden?
Ik volg uw stem, mijn God, uw stem alleen,
En vraag niet meer: waarheen?.... Daarheen, daarheen
Waar uwe zekere hand uw knecht geleide!.... —
Nu geuren in hun bloesems bosch en heide.
Hoe juist de zonne! Gansch de schepping lacht
Mij toe. Natuur! hebt gij zoolang gewacht
Met groei en bloei tot mijne komst? Of konden
Mijn oogen, door het waas van wee gebonden,
U niet genieten?.... Vreugde voor het oog
En vreugde voor de ziel daalt van omhoog
In ieder straaltje op ieder wuivend blaadje.... —
Hier door het veld een heerbaan, ginds een paadje
Hellichtend door het woud; rondom me, alom
Ruischt vrede en roepen stemmen: „wellekom!
„Doch voort naar 't Oosten, rustloos voort!” Daar gloren
De tinnen van een keizersburcht,.... en koren
Weergalmen uit den koepel van den dom....
Een bede, een welcomsgroet!.... Ik kom, ik kom....

*(Hij maakt een beweging als wilde hij
in geestvervoering zich verwijderen.)*

Robert.

Vergeef me, Heer Ailbertus! Uwen zegen

Verzochten we als geleide op onze wegen.
 Dan voere God ons waar Hij wil.

Ailbertus (*bezint zich.*)

't Is waar;

Hier scheiden wij, maar 't afscheid valt niet zwaar
 Voor hen, die handlen naar Gods welgevallen,
 Zooals gij, Ridders, en wij mannen allen.
 Het kruis draagt ge op de borst, maar ook in 't hart.
 Wee den verwaatne, die uw kruisvaan tart!
 God is uw veldheer; gij zijt zijn getrouwen,
 Maar zonen ook van Vlaanderens landouwen,
 Waar godsdienstzin aan mannenmoed zich paart.
 Toont u, waar ook, die edele afkomst waard!
 Leeft als belijders in de krijgsgevaaren;
 En sneuvelt gij, zoo sterft als martelaren!.... —
 Wij allen zoeken, ieder naar zijn wijs,
 Waar God het wil, den weg naar 't Paradijs.
 Vaartwel! daarboven zien we elkander weder....
 Doch als gij knielt in schaduw van den ceder
 Hoog op den Libanon of bidt bij 't Graf
 Des Heeren, denkt aan mij, die ook den staf
 Des pelgrims opneem, om in verre streken
 Voor de eer van God en ons Verlossingsteeken
 Te werken naar zijn Wil. Gij *kent* uw doel,
 o Ridders van het Kruis, ik echter voel
 Een hoogren drang in mij naar 't wel aanschouwde
 Maar nooit gekende lustoord. God ontvouwde
 In vizioenen dikwerf mij zijn wensch;
 Hem ga ik thans volvoeren. Waar de grens
 Van mijnen zwerftocht op deze aard zal wezen,
 Is me onbekend. Dit ééne is niet te vreezen,

Dat 'k zonder doel en vruchtloos zwerven zal.
Ik zal het vinden, zal 't herkennen, 't dal
Zoo schoon, en op de heuveln, die 't omzoomen,
Dien eenen tempel der natuur met boomen
Tot pijlers en met de Englen zelf tot koor....

(’t Vizioen verschijnt.)

Die glans! Er straalt een groot des Hemels door
Het licht gebladert.... 'k Hoor het klokje luiden....
Ik weet het, wat uw lofzang moet beduiden,
o Englen! zoo zongt ge eens om Bethlehem....
Ik ga reeds, ja ik kom op uwe stem....

*(Eenige oogenblikken van sprakelooze op-
getogenheid. Tableau vivant.)*

o Mannen-Broeders! nu is de uur van scheiden.
Moge u en mij Gods vaderhand geleiden,
En dat Zijn Engel steeds u vergezell'!
Ik zegen u in Zijnen Naam. Vaart wel!

*(Allen knielen. Ailbertus strekt de han-
den over hen uit.)*

ZANG.

*Voor den Schepper leeft elk wezen;
Hij wijst allen hunne baan;
Hij is Meester en Gebieder,
Alles is Hem onderdaan.
Zijn Wil is het hoogst gebod;
Alles buige zich voor God!*

TEGENZANG.

*Waar zijn Wil ons henenvoere,
Zijn wij veilig in zijn hand;
Alle wegen leiden zeker
Naar een beter Vaderland.
Hier of daar wacht ons het loon:
Zegepalm of martelkroon.*

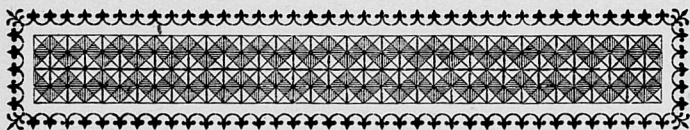
KOOR.

*Vaartwel, o Vlaanderens landouwen,
Gij veler helden wieg en graf!
Wij nemen ook als eedgetrouwen
Het kruiswaard met den pelgrimsstaf.
God wil het! Het is zijn bevel,
o Dierbaar Vlaanderen, vaarwel!*

AILBERTUS.

*Vaartwel, o Vlaanderens landouwen,
Gij mijner vaadren wieg en graf!
Ik moet aan God u toevertrouwen;
Zijn hand gaf mij den pelgrimsstaf.
God wil het! Het is zijn bevel.
Mijn dierbaar Vlaanderen, vaarwel!*

TWEEDE BEDRIJF.

Het tooneel verbeeldt de heuvelkruin, waarop het tegenwoordige Rolduc ligt. In den achtergrond de aan de overzij van het Wurm-dal zich uitstreckende heuvelenrug, waarop de burcht der graven van Saffenberg.

Hendrik I, graaf van Limburg, 1082—1119, in oorlog met graaf *Adelbert* van Saffenberg, op wiens gebied hij aanspraak maakt, verwoest Kerkrade. Vele bewoners zijn gevlucht naar den heuveltop, een lichtplek in het bosch, en zien van daar uit naar het tooneel der verwoesting.

Eerste Tooneel.

AELBRECHT, DIRK, CONRAD, FREËRIK, LANDLIEDEN.

Aelbrecht.

Die gewel roept om wraak ten Hemel! Heilig
Is voor die krijgers niets, en niemand veilig.
Waar zijn de tijden van graaf Frederik?
Nu waart door onze streken angst en schrik,
Want vuur en zwaard gaan om, om te vernielen.
De landzaat vlucht, en woestelingen krielen
Door 't smeulend puin der dorpen. Ha! hun werk
Is 't werk der hel....

Dirk (*komt haastig aanloopen.*)

De vlam slaat uit de kerk;

De toren wankelt reeds Men hoort het knetteren
 Van 't vuur alom. De soldeniers verpletteren
 Meedoogenloos en wreed wat weerstand biedt.
 De lucht is rood van vuur tot in 't verschiet.
 Het krijgsvolk viert den teugel aan zijn woede.

Conrad.

Neem Sint Lambertus ons in zijne hoede!

Freërik.

Bescherme ons God! — Zie ginds, de vlam stijgt op
 Tot boven het geboomt....

Aelbrecht.

De heuveltop,
 Waarop wij staan, is veilig. Nooit onteerde
 De voet eens vijands deze plek; zoo leerde
 Mijn vader mij weleer. En toch, zij zag,
 Maar steeds van verre, menig droeven dag....

Conrad.

Is zij niet door God zelven uitverkoren?!

De herder.

Hoe dikwijls mocht ik 't zoete klinglen hooren
 Het wondre schellen onder dezen grond!
 Het klonk zoo hemelsch! Zelfs mijn kudde stond
 Als ik te luistren; dan vergat ze 't grazen;
 Beweegloos....

Dirk.

Zie den wind het vuur aanblazen!
 Als dreigende onweêrswolken drijft de rook
 Hierheen....

Freërik.

Ziet hoe het flakkert, ziet!

Conrad.

Daar dook

De vlam opeens.... nu wordt zij weder feller,
En boven 't gansche dorp wordt 't hel en heller....
Eén gloed.... voelt gij de hitte?.... ik hoor gegons
Van stemmen en gekraak van ver.... Wee ons!
o God! verlaat ons niet in onze ellende.
Stel Gij aan het vernielingswerk een ende!

De herder.

't Is vreemd, maar als het onweêrde uren lang,
Dan werd het mij op deze plek nooit bang
Om 't hart, als elders. Ook het vee bleef grazen
En liet, als hoorde 't niet, den donder razen.
Er ligt iets wonders in dit eenzaam oord....

Aelbrecht.

Dat heb ik in mijn kindsheid reeds gehoord.
Van oudsher hield de landzaat het voor heilig;
En daarom zeide ik u: hier zijn we veilig.

Freërik.

Ik hoor nog 't knettren.... Wordt dan niets gespaard?

Aelbrecht.

Toen ik nog kind was, werd er om den haard
Zoo vaak verteld van oude, droeve dagen;
Toen was 't een tijd van jammeren en klagen:
De Noorman hield in deze streken huis,
En brandschatte elken burcht en elke kluis.
Niets werd ontzien; de kerk zelfs moest 't ontgelden

Gelijk ook thans; dat koelt den moed dier helden!
 Zij roofden, plunderden wat waarde had.
 En dan, als de arme, die geen brood had, bad
 Om medelij, daar niets meer viel te rooven,
 Dan was 't, als wilden zij die klacht verdooven
 In bloed, en togen ze aan hun beulenwerk;
 Dan kende hunne woede paal noch perk;
 De bijl ging op en neêr; zij bleef aan 't kerven,
 En lachend zagen zij hun offers sterven.
 Uit louter lust tot moorden, moordden zij....

Dirk.

Hoe kondt Gij 't dulden, groote God!

Aelbrecht.

Ook wij,

Wij huiverden bij het verhaal. Ik rilde
 Als kind van schrik. Maar wat ik zeggen wilde:
 Wie dan kon vluchten, vluchtte altoos hierheen.
 Waar ook de Noorman zwierf, hier kwam nooit een;
 Zij schenen angstig deze plek te mijden,
 Als dreigde hun een vloek, zoo zij ze ontwijdden.
 Het was dus zoo in oude tijden reeds
 Als nu, mijn vrienden....

Dirk.

Woedt de brand nog steeds?

Freërik.

Goddank! de vlamme slinkt en gaat aan 't kwijnen,
 En zelfs de rook schijnt langzaam te verdwijnen.

Een jonkman (tot Aelbrecht.)

Maar onze woning, vader, en ons vee?

Verbrand! gedood!....

Aelbrecht.

Die ramp brengt de oorlog meê;
Met ergere kon hij ons overstelpen.
Wij leven nog, en God zal verder helpen.
Op Hem gehoopt, in Hem vertrouwd! Vat moed!
En ook de Saffenbergs zijn mild en goed.

Dirk.

Maar de oorlog is niet uit. De soldenieren
Gaan, vrees ik, hun triomf op 't burchtslot vieren,
En God weet wat er dan met ons geschiedt,
Want Limburgs graaf eischt Saffenbergs gebied.

Een landman (*rechts uit het bosch komend.*)

Het dorp ligt gansch in asch.... En ginder komen
— Gij kunt ze zien, hier tusschen de eikeboomen —
Graaf Hendrik en zijn ridders!.... Voort, maakt voort!

Aelbrecht.

Zoo komt voor 't eerst een vijand in dit oord?!....
(*Allen links af.*)

Tweede Tooneel.

HENDRIK I VAN LIMBURG, ARNULF, DIEDERIK, WAPENKNECHTEN,

Hendrik.

En toch, Arnulf — gij moogt het zwakheid noemen —
Ik wil 't gevoel van vrees u niet verbloemen,
Dat mij die pelgrim straks heeft aangejaagd!....

Arnulf.

Hij gaf zijn raad wel driest en ongevraagd!
 Wie was hij? waarvandaan? Wat gaf hem reden
 Of recht, om Limburgs Graaf dus na te treden
 En te bedreigen?.... Hoe! een vreemdeling,
 Een zwerver van onzekere afkomst ving
 Den fieren Graaf van Limburg in zijn netten?....

Hendrik.

Arnulf, ik kan die vrees niet van mij zetten;
 Zij pijnigt mij....

Arnulf.

Komaan, Heer Graaf, gij spot
 Met banvloek en bisschoppelijk verbod;
 Heeft Egilbert van Trier 't niet ondervonden?
 Gij bleeft aan keizer Hendrik trouw, al schonden
 Vele andre ridders hun vasallen-eed;
 Gij kendet nooit berouw om wat gij deedt;
 Uw woord is daad; dat weten uwe knechten....

Diederik.

De krijg, Heer Graaf, heeft ook zijn eisch en rechten.
 De mannen eischen hun soldij en buit.

Arnulf.

Hoe kon het woord eens vreemdlings het besluit
 Van onzen fieren Graaf zoo doen verkeeren?!

Hendrik.

Die vreemdling sprak de waarheid, eedle Heeren!

Diederik.

Hij kende u niet; hij kwam van ver; de streek

Zelfs was hem vreemd. Een zwerver was 't; dat bleek
 Uit wat hij zelf u zeide. En welke waarde
 Heeft dan zijn woord, zijn dreigen zelfs?....

Hendrik.

Hij paarde

Vrijmoedigheid aan wijsheid; 'k hoorde hem,
 En wist niet wat ik hoorde in zijne stem.
 Hij dreigde niet; een ander scheen te dreigen,
 Te vloeken. *Hij* scheen eer zich neêr te neigen
 Tot mij gelijk een vriend. Nooit heb ik 't woord
 Eens bisschops zelfs zoo rustig aangehoord.
 Mijn trotschheid week opeens, mijn heerschezucht mede.
 Mijn degen zonk als machtloos in de scheede;
 Ik voelde, ik kende schier mij zelf niet meer....
 Hij wist in deze streek van knecht noch Heer;
 Toch kende hij en mij en haar; zijn woorden,
 Eer smekend dan verwijtend toch, doorboorden
 Mij 't hart. Hij kende mij, voorspelde mij
 Het eind van keizer Hendriks heerschappij,
 Mijn eigen lot ook, en met zóóveel klaarheid,
 Dat ik het vóór mij zag als reine waarheid....
 Die vreemdeling sprak uit zich zelven niet.

Arnulf.

Wat deed hij hier op Saffenbergs gebied?

Hendrik.

Dat klinkt mij altoos nog verward in de ooren.
 Hij sprak van eene plek, door God verkoren,
 Een uitgelezen oord in deze streek....

Diederik.

En Saffenberg?

Hendrik.

Neen, Ridders, ik verbreek
Het woord niet, dat 'k hem gaf. Ik heb geen rechten
Op 't land der Saffenbergs.

Arnulf.

De laten hechten
Met zeker bijgeloof aan *deze* plek;
Toevallig hoorde ik het.

Hendrik.

Genoeg! 'k vertrek
Van hier. Gij, Diederik, voert onze lieden
Terug. Ik ga de hand der vriendschap bieden
Aan Saffenberg, En Arnulf gaat met mij
Naar 't slot. Gij allen volgt; voor uw soldij
Zorg ik, uw graaf.

(Diederik af.)

Arnulf *(tot een lansknecht.)*

Ga heen, en hou beneden
In 't dal de paarden in gereedheid!

(Lansknecht af.)

Treden
Ginds niet twee ridders aan in reisgewaad?

Hendrik.

't Zijn vreemden, ja. Wat teekent hun gelaat?

Arnulf.

Zij zijn van hunne paarden afgestegen
En volgen 't pad hierheen. Ik ga hen tegen.

Hendrik.

Neen, wacht hen hier. Zij staren in het rond
 Als wilden zij tot aan den horizon
 't Gebied der Saffenbergs met de oogen meten....
 Daar komen zij.

Arnulf.

Ik ben benieuwd te weten,
 Wien hunne komst zal gelden.... ik vermoed....

Derde Tooneel.

ABELARD, KUNO, DE VORIGEN.

Abelard.

Gegroet, hoogeedle Heeren, God ten groet!

Hendrik.

Dien groet ook onzerzijds naar oude zede.

Abelard.

Naar ridderwijs de broederhand ten vrede!
(reikt Hendrik de hand.)

De Graaf van Saffenberg?....

Arnulf.

Dacht ik het niet!....

Hendrik.

Van Limburg, schoon op Saffenbergs gebied,
 Doch niet als vijand.

Abelard.

Aan de Schelde-stranden

Ligt *mijn* Heer Vaders burecht en zijne landen.
 'k Ben Abelard, de zoon van graaf Turpijn
 Van Doornik, die met Godfried, Boudewijn
 En gansch de bloem der vlaamsche ridderscharen
 Naar 't Heilig Land ten kruistocht is gevaren.
 Ik was te jong nog voor dien langen tocht....
 Hoe menig ridder, die hier lauw'ren *zocht*,
 Heeft onverwelkbare glorie *daar gevonden*!
 Hoe menig zwaard, met lauweren omwonden,
 Prijkt in Jerusalem als eertropee....!

Hendrik.

Brengt gij 't bericht der overwinning meê?

Arnulf.

Versta ik wel? Jerusalem gevallen?
 De Christnen binnen zijne heilige wallen?
 De Sarraceensche macht uiteengespat?

Abelard.

Ik toefde gistren in de Keizerstad.
 Een bode, pas uit 't Oosten aangekomen,
 Verkondde 't groote nieuws. O! niet te toomen
 Was 't volk in zijne geestdrift. Drom op drom
 Trok jubelend naar Keizer Karels dom.
 Men hoort alom triomfbazuinen schetteren;
 Des avonds laat men vreugdovuren knetteren;
 't Is of de gansche stad van 't juichen trilt;
 Eén kreet galmt overal: God heeft 't gewild!

Hendrik (*tot Arnulf.*)

Arnulf! als christenen ter kruisvaart togen
 Om ongelooovigen te beöorelogen,

Dan past ons hier geen onderlinge strijd;
'k Ben vriend van Saffenberg, en voor altijd.... —

(voor zich).

Die pelgrim wil mij niet uit de gedachten....

Kuno *(tot Abelard).*

Heer Abelard! de paarden staan te wachten;
Als wij eens verder trokken?....

Arnulf *(tot Abelard.)*

Met uw tweeën?

Zoo 'k vragen mag, waar leidt de reize heen?

Abelard.

Vooreerst naar Saffenberg, om dak en spijs....
En.... wellicht dat men ons den weg er wijze,
Door eenen pelgrim in dit land....

Arnulf *(half voor zich.)*

Alweêr

Die pelgrim!....

Abelard.

Kunt gij mogelijk, eedle Heer,
Ons omtrent hem iets naders mededeelen?

Arnulf *(ter zijde).*

't Is of het noodlot nu met ons gaat spelen!
Een nieuwe zwerver dus.... En wat zoekt hij?....

(tot Abelard.)

Zoo 'k onbescheiden ben, vergeef het mij:
Gij komt van verre uit Vlaanderens landouwen;
Zoekt gij het eind der reis in deze gouwen?

Abelard.

Ik nader het; het kan niet ver meer zijn.
Ailbertus zocht het tusschen Maas en Rijn.

Hendrik.

Ailbertus? .... Arnulf, ook die pelgrim heette
Ailbertus ....

Arnulf.

'k Zou, Heer Graaf, dien man vergeten!

Abelard (*tot Hendrik.*)

Gij zaagt hem dus? Sprak hij u van zijn doel? ....
Spreek, eedle Graaf! Ik heb een voorgevoel ....

Hendrik.

Dat waarheid duidt, Heer Ridder! Ja, 'k ontmoette
Een vreemdeling ....

Arnulf.

Een preêker was 't van boete

En rouw!

Hendrik.

Een vroom en heilig man,
Die niemand dan Ailbertus wezen kan.

Arnulf.

Een arme zwervling, die zijn brood ging bedelen ....

Abelard (*tot Arnulf.*)

Die zwerveling was een van Vlaandrens edelen,
Heer Ridder! 't Was de broeder van Turpijn
En mijn Heer Oom; 't moge u voldoende zijn!

(*tot Hendrik.*)

Spreek verder, eedle Graaf, waar trok hij henen?

(tot Kuno.)

Kuno, houd u gereed!

Hendrik.

Ik zou vast meenen,
Naar 't slot van Saffenberg.

Abelard.

Voort, Kuno, voort!
Dank, eedle Graaf, en God ten groet! Wij snellen
Naar 't burchtslot ginds.

Hendrik.

Mag ik u vergezellen?
(voor zich.)
Daar gaat iets wonders in mijn binnenste om.

Abelard.

Groote eer, Heer Graaf!

Hendrik.

Volgt, mannen! Arnulf, kom!
(Allen af.)

Vierde Tooneel.

FREËRIK, DIRK, AELBRECHT, CONRAD, LANDLIEDEN (van verschillende
zijden schuw opkomend.)

Freërik.

Mij scheen 't dezelfde graaf niet meer. Zijn blikken,
Die dezen morgen nog ons deden schrikken,
Zijn houding, zijn gebaren, alles gaf
Den indruk mij, als zag hij plotsling af
Van 't oorlogvoeren ....

Dirk.

Ook de wapenknechten
Verlaten 't grondgebied.

Een landman.

De Heeren slechten
Zoo spoedig en zoo plotsling niet hun twist.
't Vertrek der krijgers is een oorlogslust.

Freërik.

Zou ik mij dan zoo zonderling bedriegen?

De landman.

De mond en 't oog der groote Heeren liegen.
Graaf Hendrik draagt den haat tot in het merg.

Dirk.

Zij trekken door het dal naar Saffenberg.

Aelbrecht.

Neemt hij misschien van uit dit oord van vrede
Den vrede voor zich zelf en andren mede?
Dit weet 'k: een vijand kwam nooit in dit oord.
Werd mooglijk hier ook Hendriks haat gesmoord?
Dat gave God!....

*(Uit den hooge ruischt geheimzinnige muziek;
het klokje klingelt onder den grond, de Engelen zingen.)*

*Wij, Engelen omhoog, ontvingen
Onze harp en onze stem,
Om eeuw'g Gode lof te zingen;
Alle glorie spruit uit Hem.
Elk plekje op aard, waar Hij wil wonen,
Wordt een ander Bethlehem,*

*Bij 't trillen onzer harpetonen
 En het juublen onzer stem.
 En onder 't biddend harpgefluister
 Om den Koning onzen Heer,
 Daalt met een straal van zijnen luister
 Hemelvrede op aarde neêr.*

(Allen staan verbaasd-opgetogen te luisteren. Het tooneel wordt helderder verlicht. Onder 't laatste couplet is Ailbertus met zijne twee broeders, Walter en Thyemo, links opgetreden. Hij staat als in geestvervoering. Tableau vivant.)

Vijfde Tooneel.

AILBERTUS; WALTER en THYEMO, zijne broeders; DE VORIGEN.

Ailbertus.

..... U, God, zij dank en hulde!
 Gelijk uw glans eens Thabors kruin omhulde,
 Zoo valt een straal van uwen glorieschijn
 Op deze uw plek.... 't Is goed ons, hier te zijn....
 Door uw genade mocht ik haar aanschouwen....
 Niet mij, maar U wil 'k hier een tente bouwen....
 Uw macht en majesteit zijn zonder end;
 De bloeiende aarde en 't schittrend firmament,
 o God van leven en van licht, verkonden
 Uw glorie en uw macht uit duizend monden.
 Den aardworm wijst Gij zijnen weg in 't zand;
 Uw dienaar ook ging aan uw vaderhand,
 Door uwen geest bemoedigd en gedreven....

(Hij knielt.)

Almachtige en Algoede, in wien wij leven

En ons bewegen en bestaan! Verhoor
 De bede van uw knecht. Hij volgde 't spoor,
 Dat Gij hem weest in eindelooze goedheid;
 Nu smaakt hij vrede in bovenaardsche zoetheid.
 Geef Gij nu 't licht, o Heer, maar ook de kracht!
 Zoo wordt uw Wil op deze plek volbracht,
 En prijzen de geslachten veler landen
 Eens 't nieuwe werk van 't werktuig uwer handen.

(Tot Thyemo en Walter.)

De zwerftocht is ten eind, mijn broeders, 't oord
 Gevonden! Gij hebt zelf den zang gehoord,
 Den glans gezien.

Walter.

Het was mij of ik droomde;
 Een wonderzoet gevoel van rust doorstroomde
 Mijn ziel.

Thyemo.

Mij was het of deze aard verdween
 En eene nieuwe, een andre zonne scheen.
 Ik zag en hoorde niets; toch zag 'k en hoorde
 Ik weet niet wat; maar ongemeen bekoorde
 Mij wat ik hoorde en zag.....

(omziende.)

Hoe? Niet alleen?

Die menschen hier?

Walter.

Ik ook, ik zag er geen.

Ailbertus *(treedt op de landlieden toe.)*

Mijn goede vrienden, woont ge in deze streken?
 Zijn ze u bekend?

Aelbrecht.

Wij zijn hierheen geweken
 Bij 't kriecken van den dag, toen de oorlogsvlam
 Van Limburgs graaf ons have en dak ontnam.
 Dit oord is ons een wijkplaats.

Ailbertus.

Zijt ge er veilig?

Aelbrecht.

o Vader, wist gij 't niet? Dit oord is heilig.
 Zoo hebben onze vaadren 't ons geleerd;
 Nooit heeft een vijand deze plaats onteerd
 Voordezen .... Limburgs graaf, helaas, van morgen ....

Ailbertus.

Mijn goede lieden, staakt dan uwe zorgen;
 Graaf Hendrik is uw vijand thans niet meer.

De landlieden.

o Groote God!

(Zij dringen om Ailbertus heen.)

Ailbertus.

Gij houdt ze hoog in eer,
 Dees plek, naar 'k hoor.

Aelbercht.

Hoe zou het anders wezen?

Conrad.

Is zij niet door God zelven uitgelezen?

Aelbrecht.

Gij waart getuige van haar wondre pracht....

Ailbertus.

Voor 't eerst. En gij?

Aelbrecht.

Zoo dikwijls, vader!

De herder.

'k Bracht

Hier vaak mijn kudde, en hoorde menigmalen
Dien Englenzang zich in de lucht herhalen.

Ailbertus.

Wat Gij verborgt den grooten dezer aard
Hebt Gij den kinderen geöpenbaard,
Alwijze God!....

Thyemo.

Wat hoor ik? Ziet, daar nadert
Een stoet van edelen....

Walter.

Door het gebladert,
Berg op, hierheen....

Freërik (*tot de landlieden.*)

Komt, laat ons verder gaan!
Het past een laat niet naast zijn heer te staan.

Dirk (*naar het bosch starend.*)

Graaf Adelbert, graaf Hendrik, en hun ridders....
Het wordt mij bang....

Thyemo.

Hoe de arme menschen sidderen!
(*De landlieden willen zich verwijderen.*)

Ailbertus.

Blijft, goede lieden, blijft! Waarom zoo schuw?
Is Saffenberg geen goede heer voor u?
En Hendrik is zijn vriend; ik ken hen beiden.
Gij zult getuigen zijn, voordat wij scheiden,
Van wat ons oog zooeven heeft aanschouwd,
Ons oor gehoord. Hier wordt een Huis gebouwd,
Den God ter eer, wiens Engelen hier zweven!

Aelbrecht.

o God, mocht ik dien grooten dag beleven!

Zesde Tooneel.

ADELBERT VAN SAFFENBERG, HENDRIK VAN LIMBURG; HUNNE RIDDERS;
ABELARD, KUNO; DE VORIGEN.

(Abelard snelt vooruit, zoodra hij Ailbertus bemerkt.)

Ailbertus.

Mijn Abelard, gij hier? Hoe vaart Turpijn,
Mijn dappre broeder? Hoe Vrouwe Adelin,
Zijn vrome gade, uw moeder? Hoe mijn vader
Abt Hugo, en de broeders al te gader?

Abelard.

Ik ben uit Vlaanderen hierheen gespoed,
En breng van mijne moeder U den groet
En van Heer Hugo. O! hoe zij verlangen,
U weldra weêr in Vlaanderen te ontvangen!....
En Heer Turpijn toeft in Jerusalem.

Ailbertus.

*(Terwijl hij spreekt, treedt de
stoet van edelen op.)*

God zegende zijn zwaard. Hij voere hem

Behouden weër naar 't burchtslot aan de Schelde! —
Ik ook heb *mijne* reis volbracht; God stelde
Een grens aan mijnen zwerftocht; ook ik vond
Wat ik gezocht heb jaren lang....

*(Hij strekt de handen over de
streek uit.)*

Hendrik van Limburg (*half tegen Saffenberg.*)

Zoo stond

Hij vóór mij, gistren.... Schrik- en eerbiedwekkend,
Die vreemde pelgrim, beide handen strekkend
Ten zegen of ten vloek....

Adelbert van Saffenberg.

Die vreemdeling

Komt me als een heilge voor....

Ailbertus.

Gods zegening

Kome over U als onderpand van vrede,
Hoogeedle Heeren!

Adelbert van Saffenberg.

Gij, gij bracht hem mede,
Gij, Heer Ailbertus! En wij zochten u
Om U te danken....

Ailbertus.

Eedle Graaf, welnu!

Gij vindt mij hier te midden van uw lieden,
Die in dit oord den krijg en 't vuur ontvlieden:
Steeds veilig waren zij op deze plek.
Hun wijkplaats was 't; thans ook de mijne; ik trek
Niet verder.... Haar heb ik zoo menigmalen

In vizioen aanschouwd, van licht zien stralen;
 Hier zag 'k de boomen van dien glans omgloord;
 Hier heb 'k den zang der Engelen gehoord;
 Hier wil ik wonen....

Thans mijn eerste bede:
 Geef hier graaf Hendrik nu de hand ten vrede!

Adelbert v. Saffenberg (*reikt graaf Hendrik de hand.*)
 Hij heersche tusschen ons, door u gebracht
 Ailbertus, tot ons verste nageslacht!

Ailbertus.

Waar vrede woont, daar geeft de Heer zijn zegen;
 't Geluk rust op het kruis, niet op den degen.
 Graaf Adelbert, mijn tweede bede thans:
 Tot meerdere eer van God, tot heil des lands
 Zij 't mij vergund, hier God een huis te bouwen.

Adelbert v. Saffenberg.

Gij kunt op mij en op mijn volk vertrouwen.

Ailbertus.

Heb dank, Heer Graaf! Mijn God, uw Wil geschiedt!
 Uw zegen dale op Saffenberg's gebied!

ZANG.

*Vrede, niet op aard geboren,
 In den Hemel staat uw troon!
 Vrede zongen Engelenkoren
 Goeden wil op aard tot loon.
 Zachte glans van hemelluister,
 Waar gij hier beneden straalt,
 Zijt gij in dit aardsche duister
 Van den Hemel neergedaald.*

TEGENZANG.

*Waar zich God een troon wil stichten,
Daar bereiden Englen Hem
Bij het stralen van hun lichten
Een onzichtbaar Bethlehem.
Vrede kan deze aard niet geven;
Want zij kent den vrede niet.
Wie met God in vrede leven,
Zij verstaan het Englenlied.*

---

*Dauwt, o Heemlen, hier uw zegen
Als een regen,
Die het zaad zijn wasdom geeft!
Daalt op lelieblanke veder
Tot ons neder,
Englen, die daarboven zweeft!*

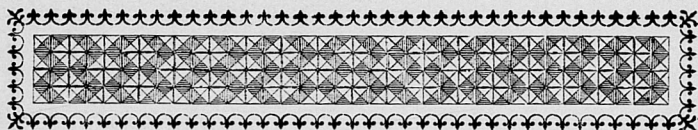

KOOR.

*Rijs omhoog, o Huis des Heeren
In dit oord zoo wonderbaar,
Bij het juublen van de menigt,
Die haar dankgebed vereenigt
Met den zang der Engelschaar!*

DERDE BEDRIJF.

Het tooneel verbeeldt het met boomen en struikge-
was omheinde plateau vóór de bijna voltooide crypta
van Rolduc, die den achtergrond vormt. In opgewekte
stemming zijn de werklieden bezig. Eenige landlieden,
onder welke de grijze *Aelbrecht*, zien toe.

Eerste Tooneel.

AELBRECHT, DE BOUWMEESTER, LANDLIEDEN, ARBEIDERS.

De Bouwmeester (*op een afstand den bouw beschouwende;
dan tot Aelbrecht.*)

Wel, vader Aelbrecht, nog op uwe jaren
Tot hier gekomen?.... En wat dunkt u, waren,
Mijn wakkere gezellen vlug aan 't werk?....
't Heeft jaren lang geduurd, maar zulk een kerk
Is mijlen in het rond niet aan te treffen.
Beschouw die zuilen, hoe zij zich verheffen
Zoo slank en sierlijk in elk onderdeel!
Zie elke schacht en ieder kapiteel;
Hoe kunstig afgewerkt en hoe verscheiden!
En zie die bogen zich daar boven spreiden
In eedlen vorm zich kruisend rij aan rij!.... —
Nu spreek eens, vader Aelbrecht, wat zegt gij?

Aelbrecht.

Gij zijt met hoofd en hand al even vaardig.
 Dit prachtgebouw is zijn bestemming waardig.
 Al was 't voor 't laatst, ik had den tocht gemaakt;
 Lang heb ik naar dit oogenblik gehaakt:
 Een Huis voor God, op deze plek verreezen,
 Ik voelde het, moest wel een pronkstuk wezen....
 Toeft Heer Ailbertus nog steeds aan den Rijn?

De bouwmeester.

Men zegt van ja.

Aelbrecht.

Hij zal tevreden zijn
 Van 't grootsche werk.

De bouwmeester (*schertsend.*)

Zoo, Aelbrecht, zoudt gij meenen?
 Gij kunt u dus met dit ons werk vereenen?
 Uw wetenschap van kunst en metslarij
 Verbaast me....

Aelbrecht.

Ja, de meester spot met mij.
 Doch wij ook, schoon niet thuis in perkamenten,
 Wij voelen wat zich in de ziel wil prenten.
 Ik was voorlang, als pelgrim, aan de Maas,
 Waar het gebeente rust van Sint Servaas;
 'k Heb menigmaal 't genoegten mogen smaken
 Te bidden in den Keizersdom van Aken, —
 Maar, of 't dit oord zoo vol geheimenis,
 De bouw zelf, of de drang des harten is,
 Ik weet het niet, hier voel ik me opgeheven;

Hier voel 'k iets hoogs, iets heiligs mij omzweven;
 Hier ben ik nader bij mijn God.... O! gaf
 Hij me in de schaduw dezer kerk een graf!
 Dat heb 'k als laatste gunst mij afgebeden....

De bouwmeester.

Gij zijt nog kras en sterk genoeg van leden.

(tot de werklieden.)

Gezellen, nu een liedjen, als 't u lust,
 En dan gestaakt; het is de tijd van rust.

Een gezel.

De meester heeft zijn knechten te bevelen.

De bouwmeester.

Laat rusten dan uw hamers en truweelen.

De werklieden.

Wel zwaar is onze arbeid,

Maar licht ons gemoed,

Als schertsen en zingen

Den arbeid verzoet.

Zoo steentjen aan steentje

Voltooit zich het werk,

Een stulpjen of kluisje,

Een burchtslot of kerk.

Tevredenheid, vreugde,

Gods zegen tot loon,

Is arbeid ons leven,

't Werk zelf onze kroon.

De bouwmeester.

Daar komt een dienaar van den graaf; hij snelt
 Hierheen.... Wat dat beduiden mag? Mij geldt
 Allicht zijn komst....

Tweede Tooneel.

DE VORIGEN, EEN BODE.

De bode.

De graaf heeft mij gezonden
Met zijnen groet, en om u aan te konden,
Dat Heer Ailbertus heden wordt verwacht,
Misschien aanstonds. Een bode uit Aken bracht
't Bericht....

Aelbrecht.

God! Heer Ailbertus?! Hij zou komen!

De bouwmeester.

Ailbertus komt? Heb ik het wèl vernomen?

De bode.

De graaf is met graaf Hendrik en zijn stoet
In allerijl hem tegemoet gespoed.
Gij zoudt voor zijne ontvangst op 't beste zorgen.
(Af.)

Derde Tooneel.

BOUWMEESTER; WERKLIEDEN; LANDLIEDEN.

De bouwmeester.

Gezellen, vlug 't gereedschap opgeborgen!
Maakt voort, gezwind! De graaf ontvangt zijn gast
Zooals 't een edelman en priester past.

*(De metselaars bergen hun metse-
laarsgereedschap links en rechts.)*

Aelbrecht.

Goddank, dat ik van daag nog ben gekomen!

Ailbertus!.... 'k Heb zoo vaak hem in mijn droomen
Aanschouwd, en altijd door de hoop gevoed,
Dat ik hem nog eens zien zou.... Nu is 't goed,
Ik ben tevreên. God hoorde mijne bede....

De bouwmeester *(tot de arbeiders.)*

Nu handen uit de mouw!

(tot de landlieden.)

Gij helpt wel mede,

Niet waar?

Een landman.

Zeer graag. Wat kan ik voor u doen?

De bouwmeester.

Er dient gesierd! Snijdt meien af! Haalt groen!

Fluks op, gezellen! 't Geldt Ailbertus te eeren.

(Allen verdwijnen in het omringende bosch.)

*De bouwmeester laat het kennersoog gaan over
bouw en voorplein.)*

Aelbrecht.

Helaas! ik kan de handen niet meer weren.

'k Benijd de jongren en hun arbeidslust.

Doch ook in mij is 't vuur noch niet gebluscht;

't Is of het hoden nieuw ontbrandt.... O, konden

Mijn handen nog iets doen voor hem! O, stonden

Mijn leden mij, als vroeger, nog ten dienst!....

*(Voor en na komen metselaars en
landlieden met loovertakken op.)*

Ik hoopte steeds, en nu op 't onvoorzienst

Zal ik hem weêr als de eerste maal aanschouwen,

Dat aangezicht, dat oog vol Godsvertrouwen,

Die edele gestalte!.... o God, die dag,

Waarop 'k Ailbertus voor het eerste zag,
 Bleef me immer bij, gaat nooit uit mijn gedachten....—
 Wat toeft hij lang? Ik *kan* niet langer wachten,
 Ik wil hem zien, hem 't eerste, hem alleen;
 En.... gunt hij mij, mij arme, één blik, slechts één,
 Dan zal 'k gelukkig zijn ....

De bouwmeester (*tot de lieden.*)

Zoo, dat heet spoeden !

Aelbrecht (*voor zich.*)

Eén dag van vreugd kan maanden leeds vergoeden;
 Ik ga hem tegemoet.

(*Rechts af.*)

Vierde Tooneel.

BOUWMEESTER, ARBEIDERS, LANDLIEDEN.

De bouwmeester.

Nu flink aan 't werk!

Die takken, links en rechts, hier, vóór de kerk!
 Geeft aan! — Zoo is het goed. -- En die, daarginder!

Een werkman.

Zij zijn wat schraal, wat erg dun, meester.

De bouwmeester.

Bind er

Wat loover om.

(*tot een ander.*)

Neem gij den andren kant;
 Dan gaat het werk wat vlugger van de hand.

De werkman.

Hier, meester?

De bouwmeester.

Ja, 't is wel.

(tot den eersten.)

Iets meer naar voren;

Want zoo gaat het gezicht der kerk verloren.

Een ander werkman.

Nu, meester, geef mij ook eens wat te doen!

De bouwmeester.

To veel hulp schaaft.... Maar wacht, een looffestoen....

Wind losse takjes, hier in hoop aanwezig....

De werkman.

Daarmede zijn ze ginds al volop bezig....

De bouwmeester.

Dat schikt!.... Ga helpen, en bestel er twee!

Is de eene klaar, dan breng hem alvast meê.

(werkman af.)

(voor zich.)

Die zijn uitstekend hier langs beide zijden.

De werkman links.

Hangt 't goed zoo, meester?

De bouwmeester.

Laat een beetje glijden

Naar 't midden .... zoo ....

(tot den werkman rechts.)

Gij hangt hem veel te hoog.

Wat meer naar rechts, dan vormen ze eenen boog.... —

Dat is in orde.

(tot landlieden.)

Gij verspilt uw kansen;
Maakt van het korte loover vast wat kransen!
Die komen straks van pas.

(De landlieden gaan aan 't werk.)

De werkman *rechts (uit de hoogte.)*

Daar komt de knecht
Van Saffenberg weêrom ....

De bouwmeester *(naar hem uitziende.)*

Goed overlegd....

Hij brengt ons bonte wimpels om te sieren.
Die zullen feestlijk in de takken zwieren.

(hem roepende.)

Hó, Dirk! wat haast! Er is geen tijd te veel.

Vijfde Tooneel.

DE VORIGEN, DE KNECHT.

De knecht.

Hier ben ik al; een ieder doet zijn deel,
En ik het mijn.

(hij ontvouwt de wimpels.)

Zij zijn al haast ontploken.

De werkman.

En even spoedig tusschen 't groen gestoken.

De bouwmeester.

Daar komen ze ook met de festoenen aan.

De werkman *(tot den knecht.)*

Geef hier maar!

De bouwmeester.

Dat zal ras van stapel gaan.

De werkman (*heeft den wimpel bevestigd.*)

Die zit reeds.

De bouwmeester.

'Steek dien roode' aan de andre zijde....

't Begint te lijken op een feestgetijde.

Die witte, hier; en ginds, die blauwe.... Best,

Het gaat naar wensch. De slingers 't allerleest;

Die zullen spoedig langs de takken zweven.

Het volk (*treedt met de festoenen op.*)

Eere aan Ailbertus! Lang, lang zal hij leven!

De bouwmeester.

Wel, dat is braaf.... Geeft dezen hier, en dien

Aan d'andren kant!

(*Zij hangen de slingers op.*)

Een werkman (*uit de hoogte.*)

Ik kan den stoet al zien;

Hij nadert ginds....

De bouwmeester.

Dan vlug! Laat hier wat zakken!

(*tot de menigte.*)

Haalt gij de kransen vast en loovertakken!

(*Landlieden af, doch komen aanstonds weêr,
ieder met een krans of loovertak.*)

Nu zijn we klaar.

(*tot de menigte.*)

Schaart u aan dezen kant,

Elk met zijn krans of looftak in zijn hand.

Een werkman.

Daar zijn ze reeds ....

De bouwmeester.

Nu stil! ik goef het teeken.

Zesde Tooneel.

DE GRAVEN VAN SAFFENBERG EN LIMBURG; HUNNE RIDDERS; AILBERTUS,
met zijne twee broeders; ABELARD, AELBRECHT, WERKVOLK,
LANDLIEDEN, DE BOUWMEESTER.

Adelbert v. Saffenberg (*tot Ailbertus, op de menigte
wijzende.*)

Daaraan herkent ge 't volk uit deze streken.

De bouwmeester (*den mei zwaaiend.*)

Heil, heil Ailbertus!

Het volk (*eveneens.*)

Heil, Ailbertus, heil!

Adelbert v. Saffenberg.

Het heeft voor zijne priesters alles veil.

De bouwmeester.

Leve onze graaf en zijn geslacht!

Het volk.

Hij leve!

Adelbert v. Saffenberg.

Zoo trouw als goud ....

Ailbertus (*vooruit tredend.*)

Mijn vrienden, dank! God geve
Zijn zegen u tot loon voor wat gij deedt!

Gij, meester, die van uwe taak u kweet
Op zoo uitnemend meesterlijke wijze,
Verdiend, dat 'k u voor alle aanwez'gen prijze.

Aelbrecht (*stropelt naar voren.*)

Mijn Vader! als ik onbescheiden ben,
Vergeef het mij, den oudsten onder hen,
Gij bracht in deze streek geluk en vrede.
Gij kwaamt, en 't oorlogszwaard gleed in de scheede
Terug bij uwe komst; en sinds dien tijd.
Bleef 't land van alle ramp en druk bevrijd ....
Mijn Vader! 'k ga naar 't einde mijner dagen;
Zou 'k nog één enkele gunst u mogen vragen? .... —

(*zinkt op een knie.*)

Dan zegen mij, voordat ik henen ga;
Dien zegen laat 'k mijn landgenooten na.

Ailbertus.

U zegen ik, mijn oude vriend, en allen,
Die met u zijn —

(*tot den graaf van Saffenberg.*)

God heeft zijn welgevallen

In deze streek zóó wonderlijk getoond,
Omdat een volk van goeden wille er woont.
Gelukkig 't land — gelukkig ook zijn Heeren! —
Waar christendeugd en burgertrouw regeeren!
Die lieden dragen beide tot in 't merg.
Heil uw gebied, o graaf van Saffenberg!

Adelbert v. Saffenberg.

Ook 't uwe thans. Dit oord zij u geschonken!
Moogt gij er meer en meer die beide ontvonken,
De ware christendeugd naast burgertrouw!

Blijf hier te midden van ons volk, en bouw
 Een vaste woning hier voor u en de uwen,
 Een Huis des vredes! Dat de boozen 't schuwew,
 De goeden 't zoeken, wyl het zegen spreidt!....

Ailbertus.

Beloone God uwe edelmoedigheid!
 Mijn dank is mijn gebed voor u en de erven
 Der Saffenbergs....

Mijn God! hier wil ik sterven;
 Gij zelf hebt mij met deze plek vereend.
 O! ruste in dezen grond eens mijn gebeent'....
 Dat steeds uw geest er wone en haar beveilige!....
(Hij blijft opgetogen staan.)

Arnulf *(ter zijde tot graaf Hendrik.)*

Heer Graaf, gij hadt gelijk, het is een heilige.

Abelard.

En Vlaanderen, Heer Oom? Keert ge er niet weêr?

Adelbert v. Saffenberg.

Hij hoort u niet; hij is zich zelf niet meer.
 Ziet, hoe hij staart als aan deze aard ontheven....

Aelbrecht.

Mij heeft hij nog zijn zegen willen geven,
 De Godsman! Hoe gelukkig ben ik thans!

*(Zacht en langzaam zet de muziek in. De
 volgende alleenspraak, een soort van profetie
 over de toekomst van Rolduc, is melodramatisch.)*

Ailbertus.

't Wordt licht voor mijnen geest.... Wat wondre glans

Daalt als een vuurzuil van den Hemel neder?!....
 Het vizioen!.... het is 't.... ik zie het weder.
 Wat heerlijkheid!.... Weer zingt het Englenkoor
 Zijn vredezing.... neen, jubellied.... En door
 De luchten trillen menschenstemmen mede....
 Ook jubelzing? Neen, smeekend ruischt de bede....—
 Een tempelkoor!.... een kerk! ... zie, boog aan boog
 Op zuil aan zuil rijst schitterend omhoog....
Mijn kerk, o God!.... Van alle kanten stroomen
 De scharen er te zamen; kindren komen
 En juichen .....

Zachte hemelluister vult

De ruimte.... Een man, in kloosterpij gehuld,
 Een in het boetkleed. Zij knielen; luister!
 Zij spreken met hun God in teêr gefluister;
 Zij smeecken zegen af .....
 ..... Wee! 't licht verdwijnt
 Allengskens, stil. Alleen de Godslamp schijnt.

Daar glanst het weêr.... En koorgezangen galmen
 In blijden jubeltoon.... En wierookwalmen
 Gaan opwaarts met den zang.... een vrede-lied,
 Een zang van goeden wil .....
 ..... Die wolk?! .... daar schiet
 Een bliksemstraal .... Waar ijlt gij heen, gij mannen?
 Het heiligdom verlaten? Gij, verbannen?....
 't Is diepe nacht. Geen bede ruischt, geen zucht....
 Een treurende eenzaamheid .....
 ..... Zie aan de lucht
 Een glans als voorboê van het uchtendgloeien:
 Een nieuwe dageraad; de stralen vloeien

Tot bundels saâm . . . . een volle middaggloed
 Verspreidt weêr licht en warmte in overvloed.

Wat koestert ge u in 't nieuwe zonnestrallen,
 Gij, jongeren van velerhande talen? . . . .

Mijn naam? Gij neemt hem meê de wereld in?
 Gij zijt de kroon; ik ben slechts het begin . . . .

(De muziek houdt op; het vizioen heeft uit.)

Was dat mijn bouw, o God, door de eeuwen henen,
 In lief en leed steeds door uw licht omschienen?
 Zoo rijze hij, èn tijd èn storm ten trots,
 Tot heil van velen en tot glorie Gods!

SLOTKOOR.

*Nu zingen de eeuwen 't jubellied,
 Rolduc, om uwe transen!
 Het heden wijkt in glorie niet
 Voor uw aloude glansen.
 De jonglingschaar dringt om u saâm
 Om u met goud te kronen,
 En zij verheerlijkt uwen naam
 Als Moeder veler zonen!*

*Blijf, Rolduc, eeuw bij eeuw ten trots,
 Een haard van deugd en licht voor velen!
 Blijf heiligen en mannen telen
 Tot meerdere eer en glorie Gods!*

